

Poštnina plačana v gotovini

SLOVENSKI UČITELJ

**PEDAGOŠKA
REVIJA
IN GLASILO
SLOMŠKOVE
DRUŽBE
V LJUBLJANI**

10
LETO XL
1939

»Slovenski učitelj« izhaja mesečno. Uredništvo je v Ljubljani, Aleksandrova cesta 10. Upravnštvo je v Ljubljani, Jenkova ulica 6. Naročnina letno 50 din. Članke in dopise sprejema uredništvo; reklamacije, naročnino in članarino pa upravništvo. Izdajatelj in lastnik je »Sloška družba« v Ljubljani. — Odgovorni urednik: Štrukelj Ivan. Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Vsebina št. 10.: † Fortunat Lužar. — Religiozni razvoj otroka in mladostnika. Franjo Čiček. — Janski načrt. Vinko Brumen. — Narečje v šoli. Prof. Vilko Novak. — Koncentracija študij zemljepisno-zgodovinskih enot v 1. razredu višje ljudske šole. L. K. — Zgodovinska usoda in narodna zavest pri Poljaki. Etbin Bojc. — Psiha slovenskega naroda. Prof. Ema Deisinger. — Obisk na Angleškem. V. Brumen. — Slomškov dom za učiteljsčnike blagoslovljen in otvorjen. Š. — Pedagoška književnost. rov., Š.

Razpis književne nagrade

»Slomškova družba« v Ljubljani razpisuje nagrado v znesku 1500 din za najboljšo izvirno povest za mladino v starosti 10 do 12 let. Poleg nagrade dobi pisatelj še običajni honorar.

Delo naj bo realistično, z nevsiljivim etičnim jedrom in literarno dovršeno, v obsegu 5—6 tiskovnih pol »Vrtčeve knjižnice«.

V dvojniku pretipkana dela naj se pošljejo do 1. februarja 1940 »Slomškovi družbi« v Ljubljani, Aleksandrova cesta 10. Ime dela in naslov avtorja naj se priloži v posebni zaprti kuverti in pošiljatev odda na kakšni sosedni pošti.

»Slomškova družba« v Ljubljani.

Poročilo. Zborovanje Slomškove družbe za ljubljansko okolico je bilo 8. oktobra 1939 v ljubljanskem Rokodelskem domu. Navzočih je bilo 35 članov. — Predaval je g. profesor Šolar Jakob o probujanju slovenskega naroda do današnjih dni. V debato, ki se je razvila, so posegli g. okrajni šolski nadzornik Erjavec, Albina Zakrajškova in Ivan Štrukelj.

Žirovnik M., tajnica.

»Slovenski Učitelj« izhaja prve dni vsakega meseca. Vsak društveni član mora biti naročnik lista. Sklep uredništva je 2. vsakega meseca. Vsaka številka mora biti prvega vsakega prihodnjega meseca na mizi vsakega naročnika. To pa bo, ako bo vsak naročnik poskrbel, da bo list hitro plačan.

Naročnina za list znaša 50 din, člani »Slomškove družbe« plačajo letno s članarino vred samo 55 din.

Položnica poštne hranilnice za »Slovenskega Učitelja« ima št. 11.073.

SLOVENSKI UČITELJ

PEDAGOŠKA REVIIJA IN GLASILO SLOMŠKOVE DRUŽBE

LETO XL

V LJUBLJANI, 10. NOVEMBRA 1939

ŠTEV. 10

Omahnila je roka, ki je toliko let neutrudno, z nesebično požrtvovalnostjo in ljubeznijo uravnavala predele našega lista.

Sredi dela je prišla k njemu poslanka božja, mu odvzela iz rok pero in ga odpeljala po bogato plačilo za zlato setev, ki jo je tako skrbno polagal v njivo naše kulture.

Izšel je iz ljudstva in se ves posvetil njegovemu gospodarskemu in kulturnemu napredku. Tihega in neumornega delavca je kljub njegovi skromnosti kmalu opazila višja oblast in ga poklicala na odgovorno mesto banskega šolskega nadzornika, kjer je z najglobljim razumevanjem za potrebe našega ljudstva in njegovega šolstva vršil to delo s srcem in razumom.

Bil je pokonci mož in je vse svoje delovanje usmerjal k načelom večnostnih vidikov. Ti njegovi nazori so mu dajali moči, da je delal vedno nesebično in tudi v težkih časih ni klonil.

Umrl je človek — FORTUNAT LUŽAR — a dela njegova bodo živela preko zmede časov.

Naj prejme plačilo pri svojem Bogu naš dobri prijatelj!

Pokoj njegovi duši in slava spominu FORTUNATA LUŽARJA!

Religiozni razvoj otroka in mladostnika

V psihološki književnosti najdemo malo mest, kjer bi se podrobneje obravnaval problem religije. Vidi se skoraj, da je v nas ostalo le nekaj tiste miselnosti, ki jo je postavil v ospredje že Rousseau, namreč, da je versko doživljanje otroku tuje, nepoznano in nepotrebno. Z religijo si otrok ne ve in ne more kaj pomagati. Ni potem čudo, ako so se dušeslovci rajši ogibali tega vprašanja ali pa ga celo označili kot nepotreben balast, ki ovira normalno in prirodno vzgojo.

Ako pa se s tem ne zadovoljimo, marveč gremo stvari do dna, ako poiščemo vse potankosti in prisluhnemo utripu otroške duše ter se vživimo v njegovo miselnost in si pokličemo v spomin celo svoja lastna otroška leta, takrat kmalu spoznamo in razumemo, da je vendarle otroška religija velikega, skoraj bi dejal, odločilnega pomena. Dognali bomo, da je religija otroku naravnost živa potreba. Zakaj je temu tako, je nerazložljiva uganka in večna skrivnost. Razlagali bi si jo lahko samo na ta način, da je človek vsekakor nekaj več kakor navadno zemeljsko bitje živalskega izvora. Opazujmo samo otroka, ki je deležen verske vzgoje že v svojih prvih letih, in otroka, ki tega nima bodisi iz teh ali onih vzrokov. Takoj opazimo, da je nastala pri vzgoji brez vere nekaka vrzel, da nekaj manjka in da mlada duša neprestano išče in teži za tem Manjkajočim, Nepoznanim in Skrivnostnim, ki ga čuti in želi, a so ji ga vzgojitelji zakrili in zatajili.

Značilno je, kako otrok brez religiozne vzgoje postane zamišljen in nekako vase zaprt, ko pride v stik s tovariši v šolski dobi in ko vidi, koliko verskega znanja so prinesli sotovariši že v šolo. V silni zmoti so tisti, ki v takih slučajih natvezijo svojemu otroku, da so razne epizode in prigode iz Sv. pisma, ki jih poznajo otroci verskih staršev, le prikupne bajke in neumno praznoverje. Pripetijo se celo slučajji, da je tak otrok, kljub norčevanju iz tovariša, ki veruje na primer v angele, sam zelo nesiguren in silno vedoželjen, kaj je in kaj ni. Kolika škoda za neprecenljiv zaklad, ki ga tak otrok ne more najti po krivdi brezverskih staršev. Resnične so besede, ki jih je napisal G. Dehn v knjigi »Proletarische Jugend«, Berlin: »K usodi proletarijata spada tudi izguba vere.« Da, v veliki zmoti so tisti, ki mislijo, da se da doseči raj na zemlji — brez Boga. Kajti v življenje vsakega človeka je položena klica, ki stremi in sili k večnemu Bogu. Zato je že otroško religiozno življenje velike važnosti.

Poglejmo, kako definira pojem religije frančiškan dr. Burkhard Winzen: »Religija je milosti polno dviganje človeka z božjo pomočjo in nekaj odgovor razumnega bitja na to božje delo. Bog se sklani k človeku, ki je spoznal in doumel največjo vrednoto — Boga in ki mu je postal središče njegovega življenjskega dejanja in nehanja.«

Verska vzgoja je torej tista zlahtna mladika, ki poplemeniti celega človeka in ki širi svojo blagodejnost tudi na okolico. Kajti religiozen človek je kakor sonce, ki greje tudi druge in jim je nekak kažipot k nadnaravnim idealom.

Razumljivo je kajpada, da gleda otrok verske probleme z drugačnimi očmi kakor odrasli. In še otroška doba ni enotna, ampak obsega več faz. Če hočemo torej točno razpredeliti verski razvoj ali pot religije v človeško dušo, moramo imeti predvsem v vidiku otrokove duševne zmožnosti in njegovo reakcijo na dobljene vrednote. Razvojna pot religije v naša srca obsega nekako te-le skupine in dobe: z g o d n j o o t r o š k o d o b o, p o z n o o t r o š k o d o b o d o v s t o p a v š o l o, n i ž j o i n v i š j o š o l s k o d o b o i n d o b o m l a d o s t n i k a t e r d o z o r e v a j o č e g a č l o v e k a.

Da vzbudimo v otroku verski čut, je odločilnega pomena njegovo okolje. Noben otrok sam ne najde Boga. Pač pa je takoj pripravljen verovati v njegovo pričujočnost. Ako je njegovo okolje brezbrizno in napram veri ravnodušno ali celo brezversko, potem je tudi otrok brez vere. Srečni so torej otroci, ki imajo pobožne starše in ki že v zgodnji mladosti dobivajo pojme o ljubem Bogcu, ki nam daje vsakdanji kruh, o nebesih in angelih, o Jezuščku, božji Materi itd. V zgodnji otroški dobi kajpada še ne moremo govoriti o kaki religiji v pravem pomenu besede. Prva otroška vera obsega prav za prav sama imena: Bog, Jezus, Marija, angeli, nebesa itd. Ali iz teh božjih imen si ustvarja otrok svoj individualni lastni »svet«, ki v njem vlada prosto in se podrejuje le božji vsemogočnosti, čeprav vse poosebi in si predstavlja po svoje ter veže vse v nekak družinski krog, ki pa je zanj neviden ali viden samo na slikah in podobicah. Prvi pojmi, čeprav rahli, se vtisnejo v mlado dušo.

Približno okoli tretjega leta si otrok že predstavlja Boga. Predstavlja si ga navadno kot dobrosrčnega in prijaznega starčka z belo brado. Da je Bog duh, je vsekakor za otroško pamet težko razumljivo. Saj tudi zrak zanj ni telo, ker ga ne vidi in ga ne more prijeti. Pojem duh je za malo glavico pretežak. In če bo tudi rabil otrok besedo duh in bo mogoče govoril: »Bog je duh« — si ga bo še vedno predstavljal takšnega, kakršnega vidi v podobi Sv. Trojice.

V drugi razvojni stopnji verskega doživljanja postane otroku Bog bitje, ki vse zna in vse zmore. Prirodni pojavi kakor blisk, grom, vihar, vzbujajo v otroški duši strah in spoštovanje. Vzporedno se poraja v njem tudi e t i č n i princip. Otrok se prične zavedati, da Bog vse vidi, tudi če je tema ali če je sam. Zaveda se, da ga ima Bog rad, ako se lepo pokriža (če se tudi po svoje), če moli in če je priden. (Pri tem bi omenil, da ravnajo nekateri starši nespametno, ako otroka strašijo z Bogom, češ sedaj grmi, ker nisi bil priden, Bogec je hud nate itd. Take in enake grožnje dajejo otroku v verskem oziru n e g a t i v n o smer. Zato naj se ne pretirava v tem smislu!)

Ko se torej prične otrok zavedati, da je Bog nekaj velikega, svetega in dobrega, je napočil čas pravega otroškega verskega doživljanja. Prej še ne moremo govoriti o tem, ker je bil njegov intelekt še preslab. Sedaj pa se preda nedolžna in čista otrokova duša ljubemu Boгу.

Ni to nikaka izumetničenost ali prisiljenost, kakor skušajo isto naslikati brezverski psihologi, ampak težnja normalnega otroka, ki ima neumrjočo dušo. Ta duša pa išče in tipa za svojim Bogom in ga tudi najde. Težko pa ga najde, če je otrokovo okolje takšno, da mu namenoma skrivajo Boga ali pa ga celo vzgajajo proti Boгу. Še tako hud brezverec mora priznati, da prihajajo v njegov »jaz« večkrat trenutki, ko čuti v sebi nekako praznoto, ko mu »nekaj« manjka in ga dela zamisljenega ter otožnega. To so trenutki, ko išče njegova duša svojega Stvarnika, ko teži tja, odkoder izvira. To je tudi vzrok, da najdemo mnogokrat v življenju starše, ki so sicer versko brezbrizni ali celo brezverski, vendar pa dopuščajo ali ponekod celo zahtevajo versko vzgojo svojih otrok. To je pač najlepši dokaz, da verska vzgoja ni nekak nepotreben balast, ampak živa potreba!

Otrok se torej rad preda Boгу. V veliki meri pa je odvisno od njegovih prvih vzgojiteljev, ali je povzročila njegovo religijo ljubezen do Boga ali strah pred Bogom. Pametni starši bodo znali nekako združiti oboje. Na vsak način pa je otroška vdanost in ljubezen do svojega Stvarnika mnogo bolj pozitivna, kakor pa pretiran strah ali groznja. Bog je vendar neskončna Dobrota!

Ni je prikupljivejše slike, kakor gledati otroka pri molitvi! Otroška molitev je nekaj ganljivega. To je najlepša poezija in zdi se nam, da smo sami postali nekoliko boljši, ko zremo nebesa v nedolžnih in angelskih otroških očeh! Pogosti so slučajji, ko takale prirodna in nedolžna molitev gane tudi najhujšega zakrknjenca. Človek se nehote spomni značilnih Kristusovih besed: »Ako ne postanete kakor otroci, ne pojdete v nebeško kraljestvo!« Da, to je vera, ki gore prestavlja! Žalibog se v poznejših letih ta živa vera tako razgubi in shlapi. Prišel je zli duh ter vrgel ljuljko na rodovitno brazdo božjega življenja. Vse zlahtno in dobro, kar je rodila otroška vera, pogazi in pokvari čestokrat en sam činitelj, ki se imenuje — napuh življenja in ki je oče vsega zla in gorja, ki ga imamo na svetu.

Otrok rad moli. Posebno pa se mu priljubi molitvica, ako prosi Jezuščka, da mu izpolni lastne želje in potrebe. Saj so v tem oziru tudi odrasli včasih le preveč egoisti. Otrok rad moli za svojega atka ali mamico, za sestrico ali bratca. Sploh je tako vdan, da se takoj pridruži vsaki zahtevi, ki mu jo stavi okolje. Molitev mu je postala njegovo orožje. Z njo upa doseči vse. Z molitvijo pa se čuti tudi enako v r e d n e g a z odraslimi. Da, še več! Včasih jih celo prekaša.

Često se spomni otrok sredi igre, da še ni molil k Jezuščku. Takoj opusti vse ter opravi svojo molitvico, četudi včasih kar na hitro roko. Vendar ima že zavest, čeprav je še otrok, da mora dati čast Boгу! To

so otroci, ki žive božje življenje! Blagor jim! A blagor tudi staršem, ki vzgajajo svoje otroke tako! Njihova dela bodo zapisana v knjigi življenja in prejeli bodo plačilo, ki odtehta vse zaklade sveta!

Naslednja religiozna razvojna stopnja se pričinja nekako s sedmim letom in traja do 12. leta. Je to doba, ko se prične razvijati v otroku *duševnost* in ko je najbolj dovzeten za pridobivanje novih naukov. Zato je s pedagoškega in psihološkega stališča popolnoma pravilno, da je določena prva sv. spoved in prvo sv. obhajilo ravno za ta čas.

Sedaj stopa otrok tudi v novo okolje. Postal je član šolske skupnosti. V šoli najde tovariše, ki so v religioznem smislu njegovih misli, a tudi take, ki niti pojma nimajo o kaki veri ali pa nastopajo celo proti njej, kar je sad domače protiverske vzgoje. V tej dobi torej lahko razdelimo otroke v tri skupine: otroke z religiozno predvzgojo, otroke brez te in otroke z antireligiozno vzgojo.

Otrok z religiozno predvzgojo bi bil naravnost idealen učenec, če bi ne bilo drugačnega okolja. Tako pa je izpostavljen včasih velikim nevarnostim, ko nekateri sotovariši oklevetajo vse, kar mu je svetega in vzvišenega. V njegovi duši nastajajo večkrat dvomi in celo razočaranja. Pogosti pa so tudi slučaji, da se tak mlad Kristusov borec pogumno postavi v bran ter zagovarja svoje versko stališče. Velik križ pa je s tistimi, ki take napade mirno prenašajo ali celo odobravajo, ne da bi prej vprašali za mnenje in pojasnitev kateheta ali učitelja.

Že iz teh vidikov so pogosti stiki vzgojiteljev s starši zelo potrebni in važni. Šola in dom morata v tem času korakati skupno ter napeti vse sile, da se otrok ne pokvari ali celo izgubi, ampak nasprotno, da pritegneta v verski krog tudi tiste, ki stoje izven njega. Tudi to je zelo važno apostolsko delo, ne samo skrbeti za dobre ovčice, ampak iskati tudi izgubljenih!

Otrok brez religiozne vzgoje ima po navadi samo dve izbiri: ali se pridruži verskemu čustvovanju in mišljenju ali pa preide v nasprotni tabor. Zopet ima šola važno nalogo, da ga privabi in spravi v družbo božjih otrok.

Z otrokom antireligiozne vzgoje je najtežje, ker se doma sproti ruši vse, kar šola zgradi. Tukaj je treba vzgojitelju obilo požrtvovalnosti in samozatajevanja, doslednosti in jeklene volje. Poleg vsega tega pa je potreba tudi moliti za zakrknjenca, kajti brez božje milosti bo ves trud zaman. Vse njegovo delo in trud pa naj prepleta velika in iskrena ljubezen, ki napravlja naravnost čudeže.

V splošnem lahko mirno trdimo, da se otroci ne protivijo verski vzgoji in verskemu življenju, ampak da jim prišajo ti nauki in čednostno življenje, ki ga uči naša vera. Bog si pridobiva v njihovih srcih prvo in najuglednejše mesto. Njihove duše naravnost silijo v božje naročje. Otroci radi poslušajo zgodbe iz Sv. pisma in čednostno življenje svetnikov. Zelo jih zanimajo Kristusovi čudeži. Sočustvujejo z njegovim trpljenjem in se vesele njegovega vstajenja. Pozorno poslušajo prigode

iz življenja prvih kristjanov, njihovo preganjanje in mučenje ter končno zmagajo. Otroci radi hodijo k sv. spovedi ter k mizi Gospodovi. Njihove molitve se polagoma sproščajo iz ozkega kroga lastnega »jaza«, ko se jim razširja duševno obzorje. Njihova religija postaja razumna. V višji šolski dobi dobiva etični princip še jasnejše obrise: polagoma se izkristalizira najlepši biser in krona človeka, ki je ustvarjen po božji podobi, — ljubezen do Boga in do bližnjega. S tem pa je religiozni razvoj otroka dosegel svoj cilj.

*

S predpubertetno dobo se konča otroška doba. Otrok ni več otrok. Telesno in duševno se prične spreminjati ter tako prehaja v dobo mladostnika. Ta prehod iz otroka v mladostnika se pričinja pri deklicah nekako z 12—14 letom, pri dečkih pa s 13—15 letom.

Mladostnik postane zamišljen in melanholičen. Čuti se, da se polagoma uvršča med dorasle, vendar jim še ni dovolj zrel. Pravljichen svet se mu razblinja in postaja vedno bolj realen. Razvijajoči se seksualni nagon ga postavlja pred nove in težke probleme. Sedaj je napočila najnevarnejša doba za mladega človeka. Otroška doba je bila predvsem receptivna in je zaključila otroška leta s predpubertetno dobo. Sedaj se vrže mladina z vso silo, da si prisvoji »zunanji« svet ter prilagodi svojo notranjost temu. Polagoma prične spoznavati življenje odraslih, ki pa ga kajpada še ne more doumeti v vseh potankostih, kaj šele o kvarnih vplivih in nevarnostih s težkimi posledicami, ki ji prete. Vendar pa je že to doznavanje in uvrščanje med odrasle nekaka priprava za **p r e o b r a t** v notranjosti mladega človeka.

Mladostnik postane silno **v e d o ž e l j e n**. Kar natrpal bi se rad z znanjem iz vseh področij. Tudi v verskem oziru se opaža sedaj pospešena vedoželjnost. Povsod bi rad prišel stvari do dna. Tako tudi v verskih vprašanjih. Struktura verske zgradbe je postala pretesna, hoče se razširiti in poglobiti. Versko čustvovanje in mišljenje postaja vedno bolj **z a v e s t n o**. Mlad človek teži za tem, da se v predpubertetni dobi vzporedi poleg verskega pouka potom odraslih tudi **l a s t n o i n d i v i d u a l n o** versko doznavanje, vendar tako, da še prevladuje **a v t o r i t a t i v n i** moment. (Prim. E. Klessmann: »Über religiöse Krisen...«, Münster 1928.)

Religiozni razvoj v predpubertetni dobi pokaže bistveno razliko z otroško dobo v tem, da se sedaj obilno pomnoži verski zaklad, da se razčistijo in bolj razumejo verske resnice ter da se posameznik prične poglobljati in premišljevat o lastnih zavestnih občutkih in doživetjih, vendar brez reflektivnega značaja.

V tem času so za mladega človeka velikega pomena verska in nabožna društva, ki ga varujejo pred škodljivim okoljem. Sedaj prihaja tisti veliki čas in usodni trenutek, ko naj seme obrodi dober sad. Marijini vrtci imajo pri tem hvaležno in velevažno nalogo, da zbirajo mladino

pod božjo zastavo ter jo tako zaščitijo pred različnimi nevarnostmi, posebno v verskem in moralnem oziru. Kakor bomo vzgójili mlado drevesce, tako bo rastlo in dorastlo. V dobi krize je treba mladostnika neprestano vzgajati, ga hrabriti, dokazovati mu dobrote verskih vrlin in zmote brezverstva ali fanatičnih idej pretiranega nacionalizma in rasizma, ki vodi že v poganstvo. Zato mladino v verske organizacije, da bo črpala svoje moči pri božjem vrelcu!

Otroško doživljanje poudarja vedno le objektivno stran. V predpubertetni dobi pa se začne premikati akcent z objekta na subjekt. »Jaz« mladostnika postane obenem objekt: človek išče samega sebe. Avtoritativni moment polagoma izgublja na veljavi. Težnja mladostnika stremi za oblikovanjem samega sebe, lastnega jaza. Pri tej spremembi prihaja religiozni razvoj pogostokrat na kritično točko, še prav posebno pa, ako je okolje verskemu življenju nasprotno.

Pogosti so slučajji, ko dozorevajoči mladostnik na mah izgubi vso vero. Razočaran gre nazaj na svojo otroško dobo, čeprav ima mogoče lepe spomine nanjo. Največ so temu krivi napačni predsodki, ki jih najdemo najčešče pri inteligenčnih krogih. Dijaki se natrpajo z znanostjo in najnovejšimi izsledki. Ta nağrmadenost odriava nekako verska vprašanja ob stran ali jih skuša naravnost odstraniti. Zaradi tega pričanja pri mnogih ugašati versko življenje. Vzroki so različni. Najpogostejši pa so tili: preplehko poznanje verskih resnic in vrednot, nezadostno spoznavanje samega sebe, domišljavost in napuh mladih glav, ki se s svojim borim znanjem povzdigujejo nad Boga, in slednjič omahljivci in strahopetci, ki zaradi javnega mnenja popuščajo v boju za svoje versko prepričanje ali ga celo zataje. Večkrat slišimo tudi priljubljeno frazo lažiinteligentov: »Vera je za otroke in za stare ljudi!« Že sam tak stavek nam pove, da ima tak inteligent (!) samo polovičarsko izobrazbo. Kajti resnično izobražen človek ni nasproten religiji, še posebno krščanski ne, ki ravno pospešuje omiko in prosvitljenost. Kdor je res izobražen, pozna ogromni pomen, ki ga je imelo in ga še ima ravno katoličanstvo na področju umetnosti in vseobče kulture. Inteligent, ki drugače govori, je prazen klas, ki pokonci glavo nosi.

V kritični dobi mladostnika, ko kljuje in razjeda njegov jaz vihar in nemir, negotovost in nejasnost, ko mu preti dvig in padec obenem, ko se ga polašča dvom in včasih celo obup, ali kakor poje Prešeren: »Ko brez miru okrog divjam . . .«, je najvarnejše zatočišče ravno religija, ki sproti ublažuje premočna kipenja in vznemirjenja ter ga po prestani krizi srečno privede na pravo pot in v normalni tir. Mladostnik na ta način obdrži vero izza otroških let, sevé z globljim razumevanjem in doživljanjem. Tukaj bi pripomnil, da ne bodo držale trditve, ki jih zastopajo Ch. Bühler, Frisch in Hetzer, češ da po viharni dobi in kritičnih pretresljajih mladostnika preidejo vsi dvomi v takojšnjo rešitev, pa naj bo ta pozitivna ali negativna. Ako pa tega ni, potem je bil religiozni razvoj pretrgan, to se pravi, da se dvomi vračajo in da

koleba mladostnik med vero in nevero, dokler se z 19. letom ne pomiri. 19. leto pač nikakor ne moremo vzeti za razmejnico in za zaključni stadij krize. Koliko primerov imamo, ko še človek v tako imenovanih zrelih letih ni povsem na jasnem in še neprestano išče samega sebe in Boga. Koliko jih je, ki šele na smrtni postelji najdejo to, kar so iskali celo življenje. Kajti znanost in vera, razum in čustvovanje, mišljenje in volja povzročajo marsikateremu izobražencu silne dvome in skušnjave, katerim tudi svetniki niso ušli.

Kdor torej hoče najti Boga na podlagi dokazov in zakonov, kakor jih je navajen na primer v fizikalnem smislu, ne bo prišel daleč. Kajti predpogoj za vsako iskanje in razčlenjevanje na podlagi kritike čistega razuma je — živa vera. Ako veruješ, da je na primer toplota, čeprav ne moreš definirati pojma, kaj je toplota, potem moraš verovati tudi, da je Bog in šele potem ga išči in ga boš tudi našel. Saj že s tem, da ga iščemo, dokazujemo, da je.

Ako torej mladostnik v svoji kritični dobi ne išče pouka, nasvetov in tolažbe v svoji religiji ter nekako ignorira božjo previdnost, se bo težko obdržal na površju in redki so primeri, da se tak izgubljenec povrne nazaj k veri izza otroških let. Le od božje milosti je odvisno, ako ga še čaka kdaj spreobrnjenje in da se mu »odprejo oči«.

Mnogo primerov imamo, ko se tak nesrečnik, ki je zavrgel lastno vero, približuje ali celo prestopi k drugi veri. Posebno pogosti so taki prestopi k veri, ki dopušča več svobode, posebno v erotičnem smislu in pri sklepanju zakonov. Saj vemo, da je katoliška cerkev edina, ki trdno in brez popuščanja drži temelje družinskega življenja in če bi to opustila, bi nastal na svetu kaos in polom. Že edino v tem primeru vidimo njeno božje poslanstvo in kdor se ji izneveri, je obsodil samega sebe.

Še na slabšem pa so tisti zaslepljenci, ki v svojem obupu sploh obrnejo hrbet vsakemu verskemu prepričanju ter postanejo ateisti. »Ni Boga!« je geslo brezbožnikov. Ali v istem trenutku, ko kriče, da ga ni, že obožujejo gotove osebe, golo materijo, ter se tako hipno vržejo nazaj v prastaro poganstvo. Zopet dokaz, da človek ne more biti brez vere. Če ni kristjan, pa je pogan! Naj bo še tako veren človek ali najbolj fanatičen brezbožnik, oba dokazujeta, da Bog eksistira. Naj se obrne človek tako ali tako, dokazuje vedno iznova božjo pričujočnost.

Da torej prihranimo naši mladini težke in usodepolne boje med vero in nevero, da jo obvarujemo padca in obupa nad samim seboj, je potrebno, da ji predočimo, kako neprecenljiv zaklad je vera in čednostno versko življenje. Naša dolžnost pa je tudi, da si prizadevamo s pomočjo vzornih vzgojiteljev in učiteljev ter dobrih društev in organizacij nuditi mladostniku priložnost, da padejo v času dvomov in duševne disorientacije, notranje nesigurnosti in razdvojenosti, melanholije ali celo obupa — prave besede ob pravem času na pravo mesto. Le tako bo mladostnik srečno prebrodil kritično točko svojega življenja ter dozoreval v moža kremenitega značaja. Jasno bo spoznal in razumel, zakaj je vera res največja

dobrina na svetu in da je resnična in iskrena religija daleč nad vsemi ostalimi vedami in znanostmi.

Največji učenjak bo ponižno sklonil glavo pred Njim, ki je Alfa in Omega vsega, najvišja in nedosegljiva: Učenost in Modrost. Vsa filozofija in psihologija z ostalimi vedami vred nam nič ne pomaga, ako nismo šli vase ter našli samega sebe — in Boga.

Zato pa prižigajmo lučko verskega in s tem božjega življenja že v nežnih mladih srcelih in skrbno pazimo, da ne bo ta lučka nikdar ugasnila! Kajti luč vere je za vsakega človeka njegova največja časna, a tudi večna sreča.

Vinko Brumen

Jenski načrt

Razgovor v jenskih šolah (Dalje.)

Razgovor ali pomenek nastane, kadar neka človeška skupina izmenjuje misli. Da je to v šoli potrebno, se ume samo po sebi. Saj je tudi v naših šolah vsaj dopuščeno, če se že ne goji. Kadar se razred pripravlja na majniški izlet, se je treba zediniti za kak kraj, urediti denarne zadeve itd. Po izletu je na neki način treba izkoristiti skušnje. Ob takih in podobnih priložnostih se razvija bolj ali manj oviran prosti razgovor tudi v naših šolah.

Jenska šola posveča pomenku posebno pažnjo. Zanj je ustanovila posebno obliko skupnosti: k r o g, ki je često prav za prav »p o d k e v«. Učenci in učitelj posedejo tako, da drug drugega vidijo, ne da bi jih kar koli oviralo. »Podkev« nastane, kadar kaj pišejo ali rišejo na tablo in hočejo to vsi videti. Vodja nima določenega mesta; sede, kjer se mu zdi primernejše.

Krog dobro služi poleg razgovora še nekaterim pedagoškim situacijam, n. pr. malici, ki pa se ji itak navadno pridruži tudi pomenek. Kosila jenski otroci nimajo v šoli. A to in še nekatere pedagoške situacije terjajo mizo. V pravem krogu pa se najlepše izvrše nekatere male svečanosti.

Krogu podobna oblika človeške skupnosti je k u p, ki nastane, kadar ljudje neovirano stopijo skupaj, da si kaj povedo ali ogledajo. Na šolskem dvorišču ali na izletu najdejo učenci marsikako priliko, da se zberejo v kupu.

I g r a

Tudi igro nova šola vobče zelo ceni. Ni pa vsako igrackanje že igra, ki ima pedagoški pomen.

Pravo otroško igro goji otroški vrtec, ki je v Jeni pridružen šoli. Šola daje taki igri le malo pravice in le v določenem času. Uvaja pa igre, ki služijo njenemu učnemu ali vzgojnemu smotru.

Posebna vrsta iger so telovadne in športne igre, ki jim v Jeni poleg posebnih ur posvečajo tudi del velikega odmora. Zadnje besede o teh

igrah pa še Jena ne more povedati. V Angliji sloni na takih igrah velik del vse vzgoje.

Vrsta igre, ki jo šola goji, je tudi dramatska igra. V Jeni uprizarjajo te v zvezi z raznimi svečanostmi.

Delo

Delo je glavna izobraževalna oblika šole. V Jeni ločijo skupinsko delo in razne tečaje. Prvo vrši vsaka skupina brez izrecno vidnega vodstva učiteljevega. Kolikor se to dogaja v šolski sobi, se učenci razdele v omizja in ta učenec izpisuje podatke iz enciklopedije, drugi pripravlja poročilo o izletu, tretji računa ali riše. V višjih skupinah bi mogli šteti semkaj tudi ročno delo. Glavni znak tega dela je: prostost.

Tečaji so pa ona oblika šolskega dela, ko učitelj učence sistematično uvaja v kako vednost ali spretnost. Ti so zelo podobni delu v stari šoli, če hočete. Jenska pedagogika loči več vrst takih tečajev in jim daje razna imena. Ko pridejo otroci v šolo, jih je treba uvesti v spretnosti branja, pisanja, računanja, uporabo učnih pomočkov in drugo. V višjih skupinah jim je treba pokazati, kako se uporabljajo slovarji in enciklopedije, zemljevidi, barve, orodje in stroji za ročno delo. Učenca, ki pride iz druge šole, je treba uvesti v celotni delovni sistem jenske šole. To izvršijo največkrat učenci sami. Posebni tečaji služijo pridobivanju onih vednosti, kjer je treba redno napredovati, ker prejšnje služi za temelj poznejšemu. Sem spadajo zlasti računstvo, slovnica, tuji jeziki. V teh tečajih lahko ostane na nižji stopnji učenec, ki je zaradi obče zrelosti napredoval v višjo skupino, pa računstvu ali slovnici ni kos. Ni treba, da zato »zaostane« ali »pade«.

Pri vseh tečajih stopa učitelj veliko bolj v ospredje, ko pri skupinskem delu. So pa hrbtenica vsega šolskega dela.

Svečanost

Tudi razne svečanosti jenska šola močno goji. Saj danes itak vedno bolj čutimo, da ima tudi praznovanje svoj izobraževalni pomen in da je šola močno grešila, ko je hotela biti samo učilnica. V angleških šolah tudi še živi duh praznovanja. Pri nas bi mogli s tem primerjati le začetek in konec šolskega leta, proslave državnih praznikov in spominskih dni, morda molitev pred ukom in na koncu, pa še kake domače razredne svečanosti, ki jih kdaj pa kdaj pripravijo učenci sami.

Jenska šola praznuje seveda ob dneh, ko praznuje vsa Nemčija. Njeni domači prazniki pa so: sprejem novincev (po veliki noči), »rojstni dan šole« (9. decembra), odpust šolarjev (pred veliko nočjo) in dvakrat na leto »Pädagogische Rückschau« ali »Schauri«, kakor jo imenujejo otroci. V kaki drugi šoli jenskega tipa bi mogli biti prazniki drugi.

Poleg tega se v jenski šoli z neko slovesnostjo pričinja tedensko delo (Fahnenhissung) in se z drugo slovesnostjo zaključuje. Tudi vsak dan po-

sebej je zjutraj kratka svečanost za vse učence skupaj, kar bi menda hotelo nadomestiti molitev, ki je v šoli ni. Angleške šole tudi poznajo jutranjo svečanost, ki pa ima verski značaj.

Kdaj pa kdaj tudi učenci sami prirede kako slovesnost: na čast učitelju ali kakemu gostu, za rojstni dan tovariša ali tovarišice itd. (Dalje.)

Prof. Vilko Novak

Narečje v šoli

Mnogo je še šolnikov v ljudski in srednji šoli, ki bi na vprašanje ali opozorilo, kakršno vsebuje naslov tega članka, samozavestno in posmehljivo odgovorili: »Saj nam je jasno, da narečje ali dialekt nima v šoli nikakih pravic in je o tem vsak razgovor odveč.«

Najbrž so tudi na Slovenskem kraju, kjer učitelj in učenec ne čutita nasprotja med knjižnim jezikom in občevalnim govorom, ki ga prinese učenec v šolo. Zlasti v mestih je vpliv knjižnega jezika — posebno v uradniških družinah — tako močan, da otrok nekaterih posebnosti svojega govora niti ne občuti, ko bere in sliši isto besedo v drugačni obliki. Če pomislimo le na ljubljanski govor, se zavemo občutnih razlik med glasovjem in oblikovjem tega in knjižnega jezika. Toda mestni otrok je glede jezika deloma bolj površen, deloma pa mu je zaradi kulturnega okolja dvojnost v izražanju samo po sebi umevna, tako da ga to v šoli ne moti. Ostane mu sicer v šoli mnogokaj iz narečja (n. pr. redukcija vokalov *u, i*; deležnik na *-l*), manj ali nič pa ne vpliva na jezik šole in knjige na njegov občevalni jezik. Edino, če je učitelj dober poznavalec jezika in ni obtežen z istim dialektom, bo dosegel pri tem in onem kaj uspeha.

Docela drugačen je položaj na deželi, kjer so razlike med ljudskim govorom in knjižnim jezikom še znatnejše in kjer ta prepad morda še podpira majhna razširjenost čtiva v kraju. Tako stoji učitelj v težko dostopnih, svetu odmaknjenih krajih pred kočljivo nalogo: tu je narečje bolj svojsko zaradi zemljepisne lege in prometne ter kulturne odmaknjenosti, morda tudi zanemarjenosti — iz istih vzrokov pa dela šole ne podpira starejši rod z branjem. Uvesti v tak kraj željo po branju je tem težavneje. Toda takih krajev je danes v Sloveniji že malo.

Ostane pa še vedno — občutje, da je doma govorjena beseda različna od šolske in knjižne besede. In ostane — učiteljev odnos do tega dejstva v učenčevi duševnosti.

Ločiti moramo tudi tiste osrednje slovenske pokrajine, katerih narečja so osnova našega knjižnega jezika, od obrobni pokrajin, katerih posebnosti niso v tolikšni meri upoštevane v knjižnem izgovoru in oblikovju. Saj smo zadnja leta imeli priliko tudi v javnosti videti ogorčene izpade »štajerskih« šolnikov zoper »kranjske« posebnosti, ki da jih v šolah vsiljujejo kot edino pravilno in veljavno knjižno slovenščino. To

je kajpada nepoučenost ljudi, ki pozabljajo ali ne vedo, da so med knjižnimi jeziki večjih narodov in njih narečji še mnogo silnejše razlike kot pri nas — in da tudi tam velja vsaj za osnovo knjižnega jezika dialekt ene pokrajine.

Zaradi stvari same naj izjavim, da tako sam kakor mnogi šolani rojaki iz Slovenske krajine nismo nikdar čutili kakih pomislekov glede veljavnosti našega knjižnega jezika z vsemi značilnostmi tudi za nas na severovzhodu Slovenije. Tudi se v splošnem prekmurski dijak laže odvadi v knjižnem izgovoru pretiranih posebnosti svojega narečja, kakor prleški ali slovenjegoriški. Zdi se mi, da z nekim mirom gledamo s skrajnega roba v narodno jedro in se zato znamo prilagoditi skupnosti. Razburjenju učiteljstva zaradi štetja »pet in dvajset« — še danes se ne morejo v Slovenski krajini sprijazniti s tem, gl. tudi Pedagoški zbornik 1938, 91 — se nasmihamo, češ: ali ne slišite, da štejemo v prekmurskem narečju »devétrestí«, toda že »štíri deséteden«! Torej bomo ob tem domačem primeru otroku lahko razložili, za kaj gre in brez težave se bo navadil šteti po pravopisu.

Med obrobniimi narečji zavzema glede težav v šoli in s knjigo posebno mesto prekmurščina. Slovenci med Muro in Rabo se uče (ako prezremo majhne primere sredi 19. stoletja), knjižne slovenščine šele dvajset let. Veliko je zakrivila ob osvobojenju tuja propaganda, domača nevednost (luterani s tezo »vendslovenstva«) ter nevednost predmetna, psihološka in pedagoška prvih slovenskih učiteljev (čast izjemam!) in uradnikov sploh — da je v ljudstvu ostal prepad med »kranjščino« in »slovenščino« (narečjem), med »Kranjci« in »Slovenci« (prekmurskimi, to je antiteza domačinov), med »Slovenci« in »Prekmurci« (to je antiteza slov. uradništva). Knjižni jezik ni imel opore v branju starejšega rodu (razen Mohorjanov in obmurskih krajev), vsa tradicija uradovanja in šole ga ni poznala. Močna opora svojskosti narečja pa je bila javna raba narečja v cerkvi, deloma v šoli; zlasti pa nabožni, šolski in periodični tisk v narečju, ki se je z osvobojenjem še nadalje obdržal. Učteljeva naloga je v teh krajih posebno kočljiva, zlasti če sam ne pozna dobro narečja. Zagrešil bo tako napako, da bo n. pr. otrokom zabičeval: »Ne smete reči 'grablice', ampak obešalnik!« In tako bo morda našteval še vrsto docela slovenskih izrazov, češ da so »prekmurski«, slovenski pa so glasé drugače... Učenec bo ostal brez pojasnila o razliki med izrazom narečja in knjižnega jezika, ostal mu bo občutek manjvrednosti narečja in če pripomorejo še zunanji vplivi, bo ta »kranjski« jezik morda celo — zasovražil. Prav na takih primerih, ko najdemo v narečju pristen domač izraz, moremo učencu pojasniti razčlenjenosti našega jezika. Saj imamo tudi v knjižnem jeziku za isto stvar po več izrazov in ko bo kak veljaven pisatelj uvedel še tega, ki ga govorimo v teh krajih, bo knjižni jezik obogatel.

Razumljivo je, da je treba o tem vprašanju govoriti stopnji primerno in zelo nazorno. Gotovo pa je razlika med narečjem in knjižnim jezikom najbolj občutena v najnižjem razredu, zato je mesto temeljite razlage

tam potreben takt in preprosta premostitev »nasprotja«, ki jo bomo prav izvršili, če le ne bomo govorili o »grdem« jeziku, ki ga otrok in njegovi domači govoré, in podobno.

Ko je tako otrok prispel preko glavnih težav učenja knjižnega jezika in ga ne moti več njega »vsiljevanje« in učiteljevo stalno popravljanje v izgovoru, bo dovteten za primerna opozorila o slovenskih narečjih. Zanimale ga bodo neznane in »čudne« besede ter glasovi drugih narečij. Rad bo slišal primerno besedilo, pisano v raznih narečjih (n. pr. narodne pesmi); v ponos mu bo, če mu bo učitelj prebral in pokazal celó kaj v domačem narečju tiskanega. Končno ne bo odveč, če mu pokažemo ali narišemo zemljevid slovenskih narečij — ne kot učno snov, marveč kot zanimivo ilustracijo.

Ko bo učenec izvedel, da je knjižni jezik vzrasel iz narečja in se ob narečjih bogati, ga bo še bolj vzljubil. Ob kratki nazorni razlagi o nastanku in razvoju ter pomenu knjižnega jezika, ki je vez pripadnikov vseh narečij, bo učencu postala doživetje in zavest tudi beseda o narodu, njegovi preteklosti in ljubezni do njega.

Tako nam more in mora biti pouk o narečjih sestavni del domoznanskega pouka. In če se zdi komu beseda »pouk« preveč, mora pa ostati minimalna zahteva: razumevanje za učenčevo domačo govorico, spoštovanje do nje in organska vcepitev knjižne besede vanjo! Na srednji šoli pa se mora vse to stopnjevat v poglobljen pouk, da ne bo neznanje o življenju slovenskega jezika in temà v pojmih o narečju in knjižnem jeziku — značilnost našega »izobraženca«.

L. K.

Koncentracija študij zemljepisno-zgodovinskih enot v 1. razredu višje ljudske šole

1. Zamisel

Prijetni spomini šestnajstletnega pedagoškega delovanja v 5. razredu ljudske šole so mi ob razglabljanju zemljepisno-zgodovinske snovi, predpisane v učnem programu za ta razred, vzbudili živo voljo naštudirati oris zaokroženih in prikladnih zgodovinskih slik in jih potom vzročnega izhodišča strniti po najsorodnejši možnosti z zemljepisno tvarino v koncentrične enote, iz katerih naj učenci dobe svetovni vpogled časovnih političnih nastajanj in izprememb. Precej časa sem porabil za harmonično skladnost večine predpisane snovi in le drobci malenkostnih zgodovinskih slik zapadejo osamljeni v pretres konec šolskega leta, ko so učencem itak že do potankosti znane pokrajine zgodovinskih dejanj in jih razrednik lahko prehodno veže s kulturnimi in verskimi razmerami dotičnega ozemlja. Obširna je zahtevana snov o najstarejših narodih, Grkih in Rimljanih, a po programu ne sme prekoračiti 36 delovnih ur. Izpolnitev smotra v navedenem roku je po razsežnih nalogah raznih meščansko- in srednješolskih učbenikih neizvedljiva. Treba je iz teh samodelavno izluščiti kratke in pregledne stavke o glavnih pohodih in junakih, pokrajinsko kulturo in narodovo mitologijo ter jih podati v zanimivih oblikah, ki bodo v učencih rodile

globoko spominsko ustaljenost in bo snov stopnji primerno dosledno predelana.¹ Iz lastne prakse se spominjam, da zgodovina starega veka mlade ukaželjneje prav posebno zanima in se jo uče radi in s premislekom. Zato je napredek tem lažji. Po danih smernicah bomo o pravem času nadaljevali ostalo zgodovinsko snov, predvsem podrobno in temeljito jugoslovansko zgodovino. Za zemljepisno snov imamo na razpolago razmeroma veliko učnih ur in kaj lahko vmes porabimo nekaj časa za spajanje z zgodovino.

2. Razvrstitev in vzročna vez

Pri študiju zgodovinskih slik, iz katerih sem izvajal s pomočjo prehodnih dokazov koncentrične kroge, so mi dobro služile sledeče knjige:

1. Prof. Jos. Bučar: Zgodovina starega veka;
2. Anton Kaspret: Zgodovina starega veka;
3. Prof. Jan Šedivy: Oris zgodovine Jugoslovanov.

Razdelil sem snov za 40 tednov 14 dnevno v 20 enot. Po celotni, jedrnat omejeni zgodovinski zamisli, sem napisal sledeče koncentrične enote s prehodnimi razlagami od zemljepisne v zgodovinsko snov:

I. enota.

Zemljepisna snov: »Ponavljjanje predelanega gradiva iz 4. os. razreda, in sicer utrjevanje v kraljevini Jugoslaviji.«

V zanimivi povezanosti s to točko izvajamo zgodovinsko sliko: »Prazgodovinska doba v naši državi« in povedemo učence duhovno v vse one kraje naše države, kjer je nekoč pračlovek več tisoč pa do okrog 400 let pr. Kr. r. živel popolnoma drugo življenje. Da dobe učenci jasno sliko kulturnega razvoja v naših pokrajinah že od najstarejše dobe človeštva, razdelimo našo prazgodovino za sedaj v štiri razvojne dobe z opisom ljudi, stanovanja, orodja in orožja, prehrane in trajanja teh dob ter v vseh poiščemo na zemljevidu večja najdišča izkopanin in sledov tedanjega človeka. Te zanimive preddobe so:

1. Naše pokrajine v paleolitski dobi do približno 7000 let pr. Kr.
2. Naše pokrajine v neolitski dobi od 7000 do 2500 let pr. Kr.
3. Naše pokrajine v bakreni in bronasti dobi od 2500 do 1000 let pr. Kr.
4. Naše pokrajine v železni dobi od 1000 let pr. Kr. pa do začetka zgodovinske dobe. Končno omenimo narodnostno znane prebivalce naše države.

II. enota.

K opisu najstarejših narodov sem izbral za izhodišče zemljepisno snov: »Evropska Turčija« iz pogleda na dejstvo, da je danes majhna in oslABLJENA ter jasno pričča, kako se v teku let izpreminja narodova usoda, moč in slava. Mogočno je ta orientalski gospodar zapovedoval in širil islam do svetovne vojne v deželah, kjer so nekdanj širili znanost in kulturo najstarejši narodi. V Egiptu, kjer so bivali tisočletja pr. Kr. stari Egipčani, je turška država gospodarila skoraj 500 let pa do svetovne vojne. Večina današnjega egipčanskega prebivalstva je muslimanske vere, kakor Turki. Mezopotamske pokrajine, kjer so v najstarejši dobi širili kulturo Babilonci in Asirci, so bile do svetovne vojne v turških rokah. Na kraju slovitega mesta Babilona, prestolnice babilonskih kraljev, leži mesto Bagdad, ki je bilo dolgo časa prestolnica turških sultanov in kalifov. Med Sredozemskim morjem in Evfratom so v starem veku trgovski Feničani, ki so že takrat sloveli kot dobri mornarji, in tudi v času, ko je bila Turčija na vrhuncu moči in slave, tvorili glavno turško pomorsko silo prebivalci današnje Fenicije.

¹ Seveda z zemljevidom. Ne poučuj in ne ponavljaj zgovine brez pogleda na stenski in ročni zemljevid. Učenci morajo imeti pred očmi slike držav in ne samo neumljive ali tuje besede. — Urednik.

Etbin Bojc

Zgodovinska usoda Poljske in narodna zavest pri Poljakih*

Ključ do popolnega umevanja sedanje in vsakokratne Poljske daje vsakomur v roke pač zgodovinska usoda te slovanske države, ki je bila, kakor si jo hočemo sedaj na kratko ogledati, izredno burna in tragična. Prazgodovina poljskega naroda, ki je nastal iz slovanskih plemen med Baltikom in Karpati ter med Labo, Bugom in Sano, je potopljena v pozabo. Patriarhalno združeno življenje, kakor je bilo značilno za vse slovanske narode, mirno in nemoteno po vojnih pohodih in napadih, posvečeno lovu, pastirstvu in poljedelstvu, je ustvarjalo v tihoti mehko in blago, za bodočnost malo zaskrbljeno dušo.

Prvi monarh Mieszko (l. 960.—992.) je, poročen s češko princeso Dubrawko, od Čehov sprejel l. 966. krščanstvo in tako svoj narod vpeljal v krogi zapadne civilizacije. Njegovo kraljestvo se je raztezalo od Buğa do onkraj Odre. Njegov sin Boleslav Hrabri je priključil Poljski med drugim Moravsko, Lužiško in Šlezijo ter ustanovil l. 1000. nadškofijo v Gnieznu. Za njegovih potomcev je Poljska zdaj kak kos dobila zdaj ga izgubila in menjala prestolnice od Krakova do Kieva. Za Vladislava II. (1138—1146) je hotela s pomočjo Nemcev združiti vse svoje dele, a ni se ji posrečilo. Tako so se začeli boji med poedinimi vojvodstvi z večinsko Poljsko. Komaj se potem Kazimiru Pravičnemu konec 12. stoletja posreči, da Poljsko združi in jo pomiri, že vdirajo vanjo Tataři z ene, Litvanci z druge in Prusi s tretje strani. Po kratki vladi češkega kralja Vaclava II. je energični Vladislav Lokietek v začetku 13. stol. združil dele Poljske, premagal nemške križarje pri Plowcah l. 1331. in obnovil kraljevsko krono. Še bolj se je opomogla Poljska za njegovega sina Kazimirja Velikega, ki je ustanovil znamenito krakovsko univerzo l. 1364., sedaj po svojem učencu, učitelju in učenjaku Koperniku imenovano, in pridobil Ukrajino. Potem je sledila — po poroki hčerke ogrskega kralja Ludvika Jadvięe z litvanskim knezom Jagelom — unija z Litvo ter znana bitka pri Grünwaldu l. 1410. z zmaęo Poljakov. Njegov sin Vladislav je padel pri Varni l. 1444. Drugi sin Jagelonczyk je pridobil za stalno nazaj Pomorjansko in Gdansk l. 1466. v dolgoletni borbi z nemškimi križarji. Poljsko kraljestvo je naslednje stoletje rastlo. Zadnji Jagelonec Zygmund Avgust (1548—1572) je združil Litvo s Poljsko v znani lublinski uniji l. 1569. — Po Jageloncih nastopi »šlahta«, ki je že v začetku 16. stoletja vplivala na vlado. Začasno se pojavi francoski princ Henrik Valois, ki ga pa spodrine Štefan Batory, knez iz Sedmoęraške, ki je od Rusije odkrnil

* Radijsko predavanje v počitnicah 1939.

kos Belorusije in ustanovil l. 1578. univerzo v Vilni. Za njegovih naslednikov je borba za nadvlado Poljske nad Moskvo, potem sledijo kozmaške vstaje pod vodstvom Hmelnickega in Poljska izgubi dnjeprski okraj. Istočasno je bila Poljska napadena od Švedov, Tatarov, Moskve in Prusov. Jan III. Sobjeski zavrne Turke od dunajskega obzidja l. 1683. in tako reši Evropo pred Turki ter proslavi svoj narod. Za Stanislava Leszczynskega pa že zavlada vpliv Moskve.

Tako pride l. 1773. do prve delitve Poljske med Pruse, Ruse in Avstrijce. Zaradi velike življenjske nevarnosti in preizkušnje se narod strezni. Tako je prišlo do Komisije narodne vzgoje in prvega ministrstva za javni pouk v Evropi, ki je začelo v naprednem in narodnem duhu izvajati šolske reforme, pri čemer je narasla tudi zadevna literatura. Odločilnega pomena so bili sklepi velikega državnega zbora od l. 1788. do 1792., posebno pa tisti od 3. maja 1791, ko je bila izglasovana znamenita narodna ustava, katere pomen proslavlja Poljska še dandanes vsako leto kot svoj državni in narodni praznik.

L. 1793. je sledila druga delitev Poljske med Pruse in Ruse, kateri je sledil l. 1794. upor Tadeusza Kosciuszkega, katerega trpek spomenik spontane volje poljskega naroda po življenju je zlasti znameniti Kopiec Kosciuszkega pod Krakovom, kjer hranijo še vse poljsko kmečko orodje, s katerim se je tedaj narod dvignil zoper sovražnika, a prav lepa je tudi spominska panorama na ta dogodek v Lvovu na istoimenskem gričku ali Kopiecu, kakršnega ima na Poljskem vsako mesto, da vsaka večja vas, kot živ narodni spomenik na ponosito poljsko zgodovino, kjer se vrše tudi narodne proslave na prostem.

Sledila je končno še tretja delitev. Poljska je končno veljavno razpadla na tri dele: onega med Bugom in Njemenom je vzela Rusija, do Buga in Pilice Avstrija, ostanek z Varšavo pa Prusija. Pri tej zadnji delitvi so si imenovane tri države prisegle in potem tudi resno prizadevale, da bi Poljska nikdar več ne oživel, da bi se s svojim imenom zbrisala za vse večne čase s sveta. Začela so se najhujša preganjanja Poljakov, ki naj bi narod materialno, telesno in duševno oslabila. Peščica poljskih emigrantov se je podala v Pariz, računajoč z revolucijo. Pod vodstvom Jana Henrika Dabrowskega so nastali poljski legioni l. 1797., ki so se pod Napoleonom borili z geslom: »Jeszcze Poljska nie zginela!« Napoleon je res v letih 1807—1815 združil iz pruskega in ruskega okupiranega ozemlja v a r š a v s k o k n e ž e v i n o s svobodno ustavo in vojsko pod knezom Jožefom Poniatowskim ter narodnimi svoboščinami; Poljaki so častno sodelovali ob strani Napoleona v Španiji in Avstriji in je na ta način po schönbrunskem miru varšavski kneževini pripadel del avstrijske Poljske s Krakovom. Po dunajskih določilih l. 1815. je po Napoleonovem padcu zahodni del varšavske kneževine pripadel Prusom, Krakov z okolico je postal svobodno mesto pod zaščito imenovanih treh velesil, ostanek pa je predstavljalo poljsko kraljestvo, za »večne čase« združeno z Rusijo, vendar z zagotovitvijo ustavnih in narodnih svoboščin.

Tu se je zdaj v petnajstih letih združevalo politično in kulturno življenje Poljakov.

Okrog Varšave so nastala huda trenja in prišlo je do vstaje l. 1830. Poljska prestolnica doživlja odslej burno zgodovinsko dobo pod pritiskom Moskve, Avstrije in Pruske. Krakov se je l. 1846. spet priključil Avstriji. Poljski jezik je bil iz javnega življenja izrinjen, poljski uradi so bili ukinjeni, po poljskih šolah se je vršila rusifikacija. Zlasti je Poljska čutila hud pritisk s pruske strani, ko je zavladal Bismark. Le v avstrijskem delu je l. 1867. dobila nekaj avtonomnih pravic tudi Poljska, kakor vsi avstrijski podaniki.

Za svetovne vojne naj omenim zlasti »Komitet narodowy« z Romanom Dmowskim na čelu. Jožef Pilsudski pa je z oboroženo silo skušal pomagati domovini v življenje. Dne 5. novembra 1916 je bil izdan manifest, s katerim naj bi postala Poljska nezavisna država z dedno monarhijo in skupščinsko ustavo. L. 1917. so nastopile legije pod Pilsudskim, ki je bil zaprt v Magdeburgu. Dne 12. septembra 1917 je bil imenovan regentski svet z ministri in imenovani manifest ter poljska neodvisnost sta bila priznana. A šele 13. točka Wilsonova, kateremu je posvečen v Poznanju največji drevored z njegovim kipom, je 10. januarja 1918 prinesla neodvisno poljsko državo s svobodnim dohodom do morja. Osvobojeni Pilsudski je postal načelnik poljskega panstva 14. novembra 1918. V začetku l. 1918. so se že začeli ljuti boji za Lvov, o katerih priča največje vojno pokopališče v tem mestu. Po ljutih bojih Poljske za svobodo je bil 9. februarja 1919 prvi ustavni sejem (skupščina) v Varšavi z ministrskim predsednikom in zunanjim ministrom Paderewskim in Pilsudskim kot predsednikom republike na čelu. Sledila je 28. junija versajska pogodba in v dneh 13. do 16. avgusta 1920 se je odigrala varšavska bitka na Visli. Poljska je oživela ali, kot pravijo Poljaki, »z martwych wstala«. Dne 18. marca 1921 je bil narekovan v Rigi mir. Takrat je dobila Poljska tudi novo ustavo in leta 1924. je bila šele odprta poljska narodna banka, ki je začela poslovati s poljskimi zloti. Od tega časa dalje se je Poljska notranje okrepljevala, morala je prehoditi trdnjevo pot do dobe, ko je v njej začelo spet na novo procvitati narodno življenje na novih še trdnejših temeljih.

Tak je bil torej potek poljske zgodovine, ki priča o največjem porazu, o 150 letni smrti naroda, a o nič veselejšem vstajenju ob svetovni vojni, h kateremu so pripomogli največji sinovi poljskega naroda s peresom in puško. Od te velike preizkušnje dalje je na novo zaživljena Poljska usmerila vse svoje sile najprej v to, da se dvigne in kar najbolj organizira narodna zavest pri Poljaki, čemur naj bi v prvi vrsti služilo šolstvo, ki je v zadnjem dvajsetletju res najbolj gojilo narodno zgodovino in polonistiko (t. j. poljski jezik), potem pa tudi vsa društva, ki so se na Poljskem takoj v začetku narodnoobrambno usmerila. A tudi sicer se je vsa država najprej in predvsem narodnoobrambno uredila. Ko je šlo za to, da dobijo Ukrajinci avtonomijo, je Poljska to iz bojazni pred

novim razpadom države odločno odklonila in se postavila v tem kakor v vilnskem vprašanju in vseh drugih nevarnostih, da se spremene meje poljske države, na stališče, da se za vsako ceno, četudi za ceno krvi vseh državljanov, ohrani Poljska v sedanjih mejah kot slovanska velesila, ki pa mora predvsem ščititi svojo samostojnost in svobodo. Po tem principu, ki so ga naglašali časopisi, govori in ki si ga je vzela za pravec tudi vsa poljska dosedanja politika z vsemi diplomatskimi nastopi in vezmi v Ženevi in drugje, je razumljivo marsikatero stališče in zadržanje Poljske v zadnjih dvajsetih letih. Ta vodilna nit poljskega političnega življenja, ki temelji pač na njeni zgodovini, nam najbolj tudi pojasni zadnje njeno zadržanje in vso borbo, da si ohrani nujen in svoboden izhod na morje, brez katerega poljska država pač ne more dihati in za katerega je Poljska izdala že ogromne vsote svojih letnih proračunov. Danes razumemo, če stoji za tem oknom v morje, za temi vrati v svet ves poljski narod, pripravljen, da se žrtvuje do zadnjega, če bi bilo treba. Posebno skrb je takoj v pričetku Poljska posvetila tudi Poznanjskemu in mestu Poznanju samemu, saj je to mesto iz prej nemškega zadobilo izmed poljskih mest najbolj poljski narodni značaj.

Kjerkoli sem se na Poljskem mudil, kamorkoli sem obrnil svojo pažnjo, zlasti pa poljsko društveno življenje, ki sem ga imel priliko od blizu opazovati, poljske proslave, manifestacije protestnega značaja, pa tudi šole in sleherni poljski človek je kazal v razgovoru toliko narodne zavesti, borbenosti, narodne vzgoje, izobrazbe in navdušenosti, da sem prišel v domovino s trdno vero, da bo narod, ki si je vzel svojo težko preizkušnjo tako k srcu, večno živel.

Prof. Ema Deisinger

Psiha slovenskega naroda*

(Nadaljevanje.)

Gorenjci so silno sprejemljivi za vnanje razmere in javno mnenje, podvrženi njegovemu vplivu, zato v njihovi duši trepeče nasprotje med notranjo vrednoto in vnanjo ceno, ki daje osebi trenuten blišč. V najtežjih razmerah tlačanstva je namreč tem silneje v njih plapolalo hrepenenje po boljši človečnosti in družabnem podvigu, a to hrepenenje se je v nadaljnih tokovih časa sprostilo v smeri podzavestne častiželjnosti in konvencionalne etike. Dnevno lahko opažamo, kako radi dvorijo vnanjim oblikam časti, ki jih neguje javno mnenje, in kako je njihov psihični organizem prežet od ničemrne skrbi: »Kaj si bodo ljudje mislili?«

Da, »kaj si bodo ljudje mislili« in taki miselnosti sorodne varijante, kakor »kaj bodo rekli tujci« itd., to gledanje preko sebe, iščoč šele v

* **Popravek tiskovne pogreške.** V »Slov. učitelju«, št. 9, »Psiha slov. naroda«, na strani 217, v vrstici 9, začevši od spodaj navzgor, je ena vrstica izpuščena; glasiti se mora: »v njej so zdrave moralne šole, čeprav so morali često biti pripravljeni na hlapčevske geste«.

tujih očeh svojo veljavo, priznanje in ceno, je prav za prav lastno vsem Slovencem in ga moremo smatrati kot značilnost slovenske mentalitete.

Čustvo manjvrednosti, ki teži po kompenzaciji, išče takega nadomestila v iluziji moči in superiornosti. Peter Klepec, Martin Krpan, Brdavs in drugi pravljlični naši junaki se odlikujejo po izredni telesni moči. Rodila jih je ponižana ljudska duša, težeča za močjo in veličino. V običajnem, vsakdanjem življenju pa si to čustvo išče izhoda v vnanjih častnih substitutih.

Če prebiramo poročila slovenskih časopisov o kaki javni prireditvi in proslavi, tedaj bodo v prvih vrstah natisnjena predvsem imena navzočih odličnikov, zatem slede vnanjostne počastitvene oblike. V tem oziru se Slovenci nismo dosti izpremenili. Še danes nimamo zdravega odnosa med seboj od človeka do človeka. V tej otročji častiželjnosti leži marsikdaj tudi tragika naše politične zgodovine. Ta notranja težnja po moči se v političnem oziru marsikdaj ni vezala ravno na narodno blaginjo in ljudske koristi, ampak žal na drugotne činitele.

Če kak narod ne more polnovredno izživljati svoje človečnosti ter je bil vedno tako tlačjen in zatiran kakor slovenski narod, se ne smemo čuditi, če se v drugi smeri iztočijo nakopičena ranjena hrepenenja po moči, ugledu in veljavi ter odjeknejo včasih v nezaželenih atributih osebne častiželjnosti.

V slovenskem narodu, zlasti v Gorenjcih je nakopičeno toliko grandioznega hrepenenja po moči, svobodi, ugledu in časti, v njih je toliko zanosnega častihlepja, da bi ob ugodnejših pogojih mogli rasti v nadčloveško moč, tako pa se to teženje more razmakniti edinole v bajkah in narodnih pripovedkah, ker ljudska duša svetlo izžareva to nakopičeno premoč hrepenenja. To neutešenost hrepenenja po svobodi, vstajenju in moči je ljudska duša prenesla zlasti na kralja Matjaža, historično osebo (ogrski kralj Matija Korvin, 1458—1490) in mitološko bitje Alenčico. Ciklus o kralju Matjažu ni samo zbirka narodnih pripovedk in pesmi o njem, ampak predstavlja v psihološkem oziru pravi slovenski mit, kjer je vse narodovo hrepenenje po svobodi, slavi in veličini upodobljeno in utelešeno v silni fizični moči junaka, ki naj pribori narodu zaželeno odrešenje in vstajenje. Ponižana ljudska duša je potopila v ta ciklus vso svojo vročo boleost in svoje najskritejše nade po svobodi in veličini. In kakor je vizija ljudske duše, bo kralj Matjaž privedel slovenski narod k zmagi, svobodi, odrešenju, vstajenju.

Njen pogled je segel globoko v stvar v sebi.

Gorenjci, ki so v realnem življenju na splošno pridni, marljivi, delavni in trezni in ki jim notranji ritem častiljubja daje vitalnost in barvo, imajo v sebi dragocen dar za kristalizacijo močne in silne narodove duše.

V vsakdanjem življenju pa, ko se ta senzibilnost za čast in veljavo ne more vsled pritiska razmer normalno razvijati v pravi smeri, tedaj ni čudno, ako se glavni podton včasih izprevrže v nečimrnost in malenkostno osebno bahavost, ki jo še podpira javno mnenje, s čimer pa se

Obisk na Angleškem

(Dalje.)

Študentje včasih tudi stanujejo v njih (Boarding School); včasih prihajajo s svojih domov ali s privatnih stanovanj (Day School); v drugem primeru so lokalne po značaju. Bolj znane vrstnice so jim slavne »Public Schools«, ki jim ni mogoče najti slovenskega imena, ker jim tudi angleško ne ustreza: niso javne (public) v današnjem pomenu besede, temveč privatne ali polprivatne ustanove kakor ustanovne šole. Skoraj vedno imajo tudi stanovanja za svoje dijake ter tako niso le krajevnega pomena (non-local). Prav ljubosumno varujejo svojo neodvisnost, ne prejemajo javnih podpor, često ne sprejemajo državnih nadzornikov in se ne potegujejo za uradno priznanje. Tudi te so srednje šole klasičnega tipa, učence pa sprejemajo šele s 13. letom. Zelo drage so in zelo iskane, v nekatere izmed njih je treba vpisati otroka že ob rojstvu, da mu prihranijo prostor. Danes imajo večinoma tudi nekak sprejemni izpit (Common Entrance Ex.), na katerega pripravljajo pol ali čisto privatne pripravljalnice (Preparatory Sch.), katere obiskujejo učenci med 8. in 13. letom ter so nekaj vmesnega med ljudsko in srednjo šolo; večinoma stanujejo učenci v njih. Nekatere pripravljalnice so v rahlejši ali tesnejši zvezi s kako »public school« ali kako drugo šolo, kateri pošilja svoje učence. Preden pridejo ti v pripravljalnico, lahko obiskujejo kak »kindergarten«, ki je neke vrste privatna začetna šola za premožnejše gojence, ali pa dobijo domačega učitelja (učiteljico). Včasih jemljejo dečke do 8. življenjskega leta tudi dekliške šole, ker je za dečke te starostne dobe manj preskrbljeno, če nočejo v javno šolo, ki pa malokdaj morejo vzeti učence tudi na stanovanje. V Angliji pa se šola mnogo otrok angleških uradnikov v Indiji ali kje v kolonijah, ki morajo priti v kak zavod, ker nobeden izmed staršev ni na Angleškem. V dekliških šolah srednje stopnje (high schools) lahko včasih ostanejo dekleta od 5. (ali še prej?) do 18. leta starosti ter prehodijo v istem zavodu vse šolske stopnje, ki smo jih pravkar omenili za dečke. Včasih so razne stopnje tudi ločene. K pol javnim privatnim šolam bi končno še lahko šteli cerkvene (zlasti anglikanske in rimskokatoliške), samostanske šole, šole raznih organizacij itd., ki so lahko različnih tipov in stopenj.

Poleg teh pa poznajo Angleži še take šole, kjer je vodja šole tudi njen lastnik ter se od nje preživlja. Kdaj pa kdaj je lahko ali je bila lastnica šole kaka družba (podjetniška), katere uslužbenec je (bil) vodja šole. O teh šolah je zelo težko dobiti podatke (lastniške šole, proprietary sch.).

Za tujega študenta še ne bi bilo tako hudo, ko bi bila oba sistema, javno in privatno šolstvo, tako ločena, kakor je tukaj opisano. Toda povsem različni in ločeni so le skrajni primeri. Nekaj še vse te šole veže, to je denar. Javne šole ustanavljajo in povsem vzdržujejo šolske oblasti (provided sch.), ne pa tako ostalih (non-provided sch.). Toda slednje često

tudi podpira z denarjem (grant-aided sch.), zato pa se morajo ukloniti nekaterim pogojem: sprejemati morajo neko število učencev iz javnih ljudskih šol, do neke mere se morajo držati uradnih določil glede učnega programa, dela in podobnega, dopustiti, da državni nadzorniki pregledajo njihovo delo. Nekateri privatne šole ne sprejemajo nikake javne podpore, ker nočejo nikake odvisnosti. Pač včasih dovoljujejo vstop nadzornikom, da morejo dobiti javno priznanje zadostnosti, včasih niti tega ne marajo. Stroge privatne šole (lastniške) ne morejo dobiti podpore, pač pa lahko dobe priznanje. To itak ni isto ko naša »pravica javnosti«, temveč le nekaka uradna izjava, da delo šole ustreza določbam in standardu šol iste stopnje.

Čisto poseben položaj imajo v okviru angleškega šolstva univerze in podobni zavodi. V okvir javnega šolstva prav za prav ne spadajo, ker javne oblasti z njimi nimajo drugega opravka, ko da jih podpirajo z denarjem. Pa še to vrše tako kavalirsko, da bi se bilo dobro tamkaj učiti. Stari univerzi, oxfordska in cambriška, sta nekako v istem položaju ko »public schools«. Ostale so malo bolj javne ustanove, a strogo avtonomne.

Angleške univerze pa niso le najvišje šole, kakor tudi niso edine visoke šole. Tudi one s svoje strani pomagajo ustvarjati angleški narodni izobraževalni sistem, ko po posebnih delegacijah vodijo šolske završne izpite (maturo!) ter tako določajo učni standard srednjih šol. Udeležujejo pa se tudi raznih vzgojnih pokretov ter imajo n. pr. važno besedo pri vzgoji odraslih, kjer gre za take stvari, ki jih Anglež ne bi rad zaupal državi, ker se preveč boji za prostost in neodvisnost.

Tako smo se v hitrici seznanili z vrstami angleških šol in z nekaterimi nazivi zanje. Slednjih pa ni bilo mogoče vedno dobesedno prevesti, kakor tudi šolskih vrst ni bilo lahko razbrati in razvrstiti. Celoten pogled na zunanjo organizacijo angleškega šolstva je bil potreben, ker si bomo še natančneje pogledali nekatere zastopnike različnih tipov, prej pa se še hitro ozremo na življenje in delo v šolah. (Dalje.)

S.

Slomškov dom za učiteljsčnike v Ljubljani blagoslovljen in otvorjen

Zamisel, ki jo je sprožil že leta 1897, sedaj že pokojni profesor in častni kanonik g. A. Kržič, je bila uresničena dne 10. septembra 1939. Ta dan je bil v Ljubljani otvorjen »Slomškov dom za učiteljsčnike«. Sredi marijaniškega vrta stoji. Odmaknjen je cestnemu nemiru in prahu. Obdaja ga vrtno zelenje in cvetje. Ves je v soncu. Čast gospodu zidarskemu mojstru Karlu Kavki, ki je napravil po načrtih g. inž. Suhodolca iz starega poslopja tako ličen dom. Vse priznanje pa gre gospodom iz Vincencijeve družbe, ki so se za idejo katoliškega učiteljskega doma zavzeli s tako vnamo, da danes »Slomškov učiteljski dom« stoji. Velika zahvala gre seveda gospodu banu za materialno pomoč in za skrb, ki jo kaže za katoliško prosveto; zahvala gre »Kmetški zvezi«, ki se je zavzela za idejo in jo med ljudstvom popularizirala, prav tako tudi stavbni zadrugi »Slomškov dom«, ki je od leta 1926 dalje budno

vzdrževala to idejo. Svečano, toda brez vnanjega hrupa, kakor se pedagoškemu delu spodobi, je bil ta dom blagoslovljen. Blagoslovil ga je sam prevzvišeni škof gospod dr. Gregorij Rožman. K blagoslovu so se zbrali in prisostvovali pri pomembni otvoritvi gg. ban dr. M. Natlačen, dr. Lovro Sušnik, dr. Dermastja, dr. J. Levičnik, dr. Kimovec, predsednik Vincencijeve družbe F. S. Finžgar, ravnatelj Marijanišča dr. Pogačnik, dr. Gogala, ravnatelj učiteljišča I. Prijatelj, nadzornika Grad in Štrukelj, ga. Sadarjeva, Leop. Puš, inž. Repanšek in še več drugih. Posebno lep je bil sprejem gostov. Pred pročeljem doma so bili zbrani učiteljišniki, ki so imeli v gumbnicah rdeče nageljne. Spalir so gostom tvorili učenci marijaniške ljudske šole pod vodstvom častitih sester učiteljic. Navzočna pa je bila tudi ostala marijaniška družina. Sama domačnost in prisrčnost. Predsednik zadruge »Slomškov dom« se je najprej zahvalil vsem, ki so kakor že koli pomagali pri gradnji doma in je razvijal naslednje misli v svojem nadaljnjem nagovoru: Slovenski narod je katoliški in hoče imeti katoliško vzgojo svojih otrok. Katoliško vzgajati pa more v šoli in izven šole le katoliški vzgojitelj in take katoliške učitelje-vzgojitelje vzgojiti je namen tega doma. Le učitelj, ki je iz naroda izšel, ki bo z globoko vero in ljubeznijo prežet za krščanstvo, za slovenstvo in za kmečko grudo, bo mogel privzgojiti v mladini ljubezen do kmečkega dela, do slovenske zavednosti in odločne značajnosti, da bo vsak slovenski sin stražar vsake pedi naše zemlje, ki jo bo pripravljen braniti tudi s svojo lastno krvjo. Navdušenim besedam gospoda dr. Dermastje je sledilo petje pesmi »Ako Gospod ne zida hiše« pod taktirko g. kanonika dr. Kimovca. Prevzvišeni g. škof je izvajal v svojem lepem nagovoru: Slomšek je bil največji slovenski vzgojitelj. Z imenom »Slomškov dom« je prav za prav ves program doma označen. Bil je zato tako velik vzgojitelj, ker je svoj narod poznal in ga nesebično ljubil. Cilj njegov je bil Bog. Od Boga in za Boga smo ustvarjeni. Da boste pravilno vzgajali, morate imeti pogoje, kot jih je imel Slomšek. Prvi tak pogoj je globoka in živa vera, ki jo morate imeti najprej sami, da jo boste lahko drugim dali. Poleg tega spoznavajte slovensko ljudstvo in ga nesebično ljubite. Z njim živite, z njim trpite in z njim se veselite.

Nato je prevzvišeni ob asistenci ravnatelja dr. Pogačnika in škofovega tajnika g. Polaka blagoslovil najprej razpela za notranje prostore doma, nato pa je blagoslovil še stavbo samo.

Končno je spregovoril še g. dr. Levičnik kot zastopnik Vincencijeve družbe. Tudi on je poudaril v lepih in zbranih besedah velik pomen doma. Uvidevši ta veliki smoter, za katerim gredo vsi, ki se zavedajo, kaj pomeni slovenski krščanski učitelj, rade volje prevzema Vincencijeva družba »Slomškov dom« v svojo oskrbo.

Po odpetju lepe Marijine pesmi so si gostje ogledali notranje prostore doma in se vsi prav pohvalno izrekli o svetlih, higienskih sobah.

»Slomškov dom« je otvorjen, ni pa še plačan. Komur izmed nas niso samo lepe besede na jeziku, naj poseže v žep in podpre z dejanji plemenito idejo. Tudi mi Slomškarji smo lahko veseli te lepe in uresničene ideje. Kolikor več učiteljev, prežetih Slomškovega duha, bo med nami, toliko večji bo naš stanovski ugled med ljudstvom in pred Bogom. Opozarjamo in prosimo člane in članice, naj darujejo kakor koli morejo in kolikor morejo — za »Slomškov dom«. Ne le da mora zadruga »Slomškov dom« poravnati še velik dolg, ki leži na stavbi sami, treba je prispevkov tudi za vzdrževanje revnih učiteljišnikov. Vem in osebno poznam tovarišice, ki že podpirajo tega ali onega dijaka gimnazijca, pa bi bilo prav, če bi se spomnili tudi svojih bodočih tovarišev, t. j. učiteljišnikov. Deset tovarišev prav lahko vzdrži enega učiteljiščenika, ako prispeva dnevno zanj le en dinar. So pa tudi samski tovariši in tovarišice — mojstri v varčevanju — tudi ti naj bi se spomnili, če prej ne, pa tedaj, ko bodo pisali poslednjo voljo: 1000, 10.000 ali še več za učiteljiščenike v »Slomškovem domu«. Zgodi se!

»Pedagoški leksikon«, priručnik za teorijo i praksu vzgoja, je izdala v oktobru tekočega leta »Minerva«, Nakladna knjižara v Zagrebu. Uredili so ga dr. St. Pataki, dr. M. Tkalčić, A. Defrančeski in J. Demarin. Cena 471 strani obsegajoči knjigi velikega formata znaša v subskripciji 200 dinarjev, v knjigarnah 250 dinarjev. Odlično delo vsebuje vsa vprašanja, spadajoča v območje pedagogike, tako probleme modernega šolskega pouka, vse pedagoške smeri v teoriji in praksi, praktično pedagogiko, didaktiko, občo in diferencialno psihologijo, psihotehniko, psihopatologijo, eksperimente, ki jih more učitelj izvesti v svojem razredu, organizacijo šolstva pri nas in v inozemstvu s posebnim oziranjem na slovanske države oziroma narode: Rusijo, Češkoslovaško, Poljsko, Bolgarijo. Nadalje obravnava teorijo in prakso delovne šole, načine pouka, probleme in metode izvenšolske vzgoje, politično, versko, socialno vzgojo itd. Zelo zanimivi in važni so življenjski opisi in opisi pedagoškega udejstvovanja domačih in inozemskih pedagogov. Slovenci smo po zaslugi založnice in urednikov, posebno g. prof. Demarina Josipa, ki je svoj čas služboval tudi na mariborskem učiteljskišču, dobro zastopani. Tako so imenovani tudi vsi naši pedagoški strokovni listi in društva. Skupno je v tem leksikonu zbranih 43 opisov življenja in dela slovenskih vzgojeslovcev in šolnikov, in to s 1005 vrsticami. Pedagoški leksikon je prvi te vrste pri nas, v naši državi vobče. Kljub hvalevrednemu prizadevanju založbe in urednikov, da so oskrbeli našim šolam in učiteljem tako potrebni domači leksikon, po katerem se more vsak hitro in dobro orientirati v najvažnejših vprašanjih one vede, ki tvori središče vsega njihovega udejstvovanja — pedagogike, je v leksikonu nekaj nedostatkov, ki bi se mogli popraviti v kaki prihodnji izdaji, pri čemer je želeli, da dobimo tudi mi Slovenci kmalu slično delo. Tako je med slovenskimi pedagoškimi delavci spuščenih precej pomembnih, posebno starejših, kakor n. pr. L. Lavtar, E. Kukovčeva, V. Mazi, A. Praprotnik, dr. Jaklič, dr. A. B. Jeglič, F. Milčinski, dr. A. Šerko, dr. Škerlj, dr. B. Dražgaš, M. Grafenauerjeva i. dr., kar je precejšna vrzel, ako vidimo, da so upoštevani celo najmlajši, ki so komaj napisali doktorsko disertacijo, čeprav je med temi n. pr. že priznani dr. Schmid izpuščen. Pri dr. J. Jeraju bi bilo omeniti kot vzgojno knjigo še »Ob skrivnih virih« in »Kadar rože cveto«. Pri F. W. Foersterju ima neinformiran čitatelj vtis, kakor da je nehal pisati že leta 1926, čeprav je še leta 1936 izdal krasno delo »Alte und neue Erziehung«. Bilo bi samo v korist založbi in okras knjigi, ki je sicer okusne vnanjosti, ako bi vsebovala tudi nekaj slik najbolj znanih domačih in inozemskih pedagogov, kar smo, po reklamni sodeč, pričakovali. Odstavek »pedologija« je

občutno prekratek, o individualni pedagogiki ni nobene razlage, ne o vzgoji zanemarjene mladine. Rubrika »mladinska književnost« ne daje objektivne slike naše mladinske književnosti, ne književnikov. Namesto nekaj nametanih imen slovenskih mladinskih književnikov (izpuščena je cela vrsta priznanih imen: Hudales, Meško, Milkovič, Hafnerjeva, Širok in drugi), naj bi bila podana objektivna slika naših mladinskih listov in založb.

Kljub pomanjkljivostim, ki so, kar se tiče slovenskega dela, končno razumljive v neslovenskem leksikonu, pa je isti prepotraben priročnik za vsakega učitelja in vsako šolo, ki naj ne bi bila brez njega, posebno, ker je to tudi domače jugoslovansko delo, s katerim že enkrat pričimno zalagati naše zasebne in šolske strokovne knjižnice! —rov.

Praktični učiteljski ispit. Sastavio Marko Vunić i Vilim Peroš. Zagreb 1939. Izdanje Naklade školskih knjiga in tiskarnica Banovine Hrvatske u Zagrebu. Knjiga je razdeljena v 10 delov. Prvi del obsega praktične zglede, kako in kaj je treba ukreniti v formalnem pogledu, ko prosiš za pristup k praktičnemu izpitu. Vsi zglede so opremljeni, oziroma slonijo na zakonitih določilih šolskega in uradniškega zakona, kar je pravilno in tudi zelo praktično. V II. delu je nanizana snov, ki jo mora kandidat znati iz književne teorije. III. del obsega sintakso, pravopis in stilistiko. V IV. delu se peča pisatelj z metodami v šolskem delu. V. del obsega učni načrt in program za ljudske šole. V VI. delu so razprave o pouku. Vsi predmeti so obdelani in navedeni so tudi zglede nastopov. VII. del razpravlja o pismenem delu izpita. Navaja tudi, kako je treba pisati jezikovne, pedagoške in praktične naloge. V VIII. delu so navedena dela, ki naj bi jih kandidati prebrali pred izpitom. Navedenih je nad 30 avtorjev, pa en sam Hrvat, če je sploh Hrvat. IX. del ima vprašanja, ki jih dobe kandidati pri ustnem izpitu. V X. delu so navedene knjige, ki jih morajo kandidati prebrati pred izpitom. Tu so navedena večinoma hrvatska dela, posebno se priporočajo one knjige, ki so jih imeli v uporabi še na učiteljskiščih. Vobče lahko rečemo, da je knjiga prav dobra in jo vsem kandidatom za praktični izpit priporočamo. Zakaj ni navedena cena, ne vemo. S.

Pouke o jeziku za narodne osnovne škole. Izdanje za učitelje. Sastavili Ante Kovačević i Milan Lulić. Cena 30 Dinara. Zagreb 1938. Izdanje Naklade školskih knjiga i tiskarnica Banovine Hrvatske u Zagrebu. Ta knjiga je spisana za učitelje. Obsega snov, ki jo predpisuje učni načrt z dne 17. julija 1933. Snov je za vse štiri razrede logično in smiselno sestavljena, kar zelo olajša učiteljem pripravo na pouk. Knjiga je posebno priporočljiva vsem učiteljem, ki poučujejo hrvatski jezik, posebno še Slovincem, zlasti onim, ki se še v šolah niso učili hrvaščine, pa jo vkljub temu sedaj učiti morajo. S.

Etbin Bojc

Naša narodna vzgoja in obramba

Ponatis iz »Slov. Učitelja«. Samozaložba. Jugoslov. tiskarna.

Cena: za društva znižana, za ostale 10 din. Obseg 32 strani.

Naš čas je postavil narodnoobrambno vprašanje v ospredje pri slednjem narodu Evrope. Vsa narodna društva goje predvsem narodnoobrambno vprašanje. Zdi se, da nastopa v evropski in tudi v izvenevropski kulturi nov narodnostni preporod. Sicer še v znamenju ognja in meča, a to so še zadnji sunki pred končnim predorom prave narodne kulture v vsej njeni samobitnosti in enakopravnosti. Po teh krčih, po tem vojnem kaosu bo nujno prišlo do mirnejših časov, ki bodo duhovni kulturi narodov bolj naklonjeni. Do tega cilja pa vodi le — močna narodna zavest in kar najčvrstejša narodna obramba. Prav posebne in težke naloge zadevajo v tem času nas Slovence. Knjižica je prva pri nas, ki nam podaja v strnjeni obliki vsa ta vprašanja naše narodne prevzgoje in obrambe, ki se ji moramo posvetiti vsi čimprej in tako izpolniti svoje časovno poslanstvo v blagor in čast svoje domovine. Nudila bo dobrodošlo snov za predavanja našim društvom in njih voditeljem. Segajte po njej! Naklada je majhna, cena dosti nizka. Naročite jo lahko pri »Prosvetni zvezi« ali v knjigarnah.

Pojasnilo

Na izjavo g. predsednika in gdč. tajnice mariborske podružnice SD na predzadnji ovojni strani letošnje 9. številke »Slovenskega učitelja« pojasnjujemo, da tudi ptujska podružnica ni poslala listu v izjavi omenjene objave, in torej ne more biti po svoji sestavi zmedena, kakor bi lahko kdo sklepal iz podane izjave, ker poročila prvih petih stavkov omenjene objave spadajo v območje naše podružnice, ki pa je svoja poročila poslala šele po izidu 3. številke SU.

V Ptuj, dne 13. oktobra 1939.

Z odličnim spoštovanjem

D. Majhen, predsednik.

JUGOSLOVANSKA TISKARNA V LJUBLJANI

NAJMODERNEJE UREJEN GRAFIČNI ZAVOD
KAMNOTISK / OFFSETTISK / BAKROTISK / KLIŠARNA
KVALITATIVNI IZDELKI V TISKARNI IN **KNJIGOVEZNICI**

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

ZALOŽBA ŠOLSKIH IN DRUGIH KNJIG
ZALOGA DOMAČEGA IN TUJEZEMSKEGA DOBREGA TISKA
PODRUŽNICA „NIČMAN“ V LJUBLJANI: BOGATA ZALOGA DEVOCIJO-
NALIJ, KNJIG, ŠOLSKIH IN PISARNIŠKIH STVARI

HHRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

LJUBLJANA
KOČEVJE
MARIBOR
CELJE

VLOGE OBRESTRUJE PO NAJVIŠJI OBRESTNI MERI
CENENA POSOJILA DAJE NA REDNO ODPLAČEVANJE

Z A N J E N E V L O G E J A M Č I **DRAVSKA BANOVINA**

**Tovariši! Zbirajte oglase, ker s tem podpi-
rate svoje strokovno glasilo! Upravništvo.**

Največji slovenski pupilarnovarni zavod

Mestna hranilnica ljubljanska

Stanje vlog Din 420.000.000

Lastne rezerve „ 28.650.000

Dovoljuje posojila proti vknjižbi

Z a v s e o b v e z e h r a n i l n i c e j a m č i

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA